

Spis treści

Wstęp	9
Wykaz aktów prawnych	10
Wykaz zastosowanych skrótów	12
Wykaz kont księgi głównej	13
1. Rachunkowość finansowa w systemie informacji ekonomicznej (Zbigniew Messner) . . .	19
1.1. Pojęcie i istota systemu informacji ekonomicznej	19
1.2. Rachunkowość jako podstawowy moduł w systemie informacji ekonomicznej	20
1.3. Pojęcie, istota i zadania rachunkowości finansowej	22
1.4. Pojęcie, istota i zakres rachunkowości zarządczej	23
1.5. Istota i znaczenie nadrzędnych zasad rachunkowości finansowej	24
1.6. Podstawy prawne rachunkowości finansowej	27
1.7. Krajowe i międzynarodowe regulacje prawne w zakresie rachunkowości	30
Pytania	43
2. Ewidencyjne ujęcie kosztów działalności (Józef Płaff)	45
2.1. Istota kosztów	45
2.2. Klasyfikacja kosztów działalności	47
2.3. Ewidencja kosztów działalności operacyjnej	52
2.3.1. Układ rodzajowy kosztów	52
2.3.2. Układ funkcjonalny kosztów	55
2.3.3. Układ rodzajowo-funkcjonalny kosztów	58
2.4. Rozliczenia międzyokresowe kosztów	60
2.4.1. Rozliczenia międzyokresowe czynne	60
2.4.2. Rozliczenia międzyokresowe bierne	63
Pytania	66
3. Długo- i krótkoterminowe inwestycje (Małgorzata Rówińska)	67
3.1. Pojęcie i klasyfikacja inwestycji	67
3.2. Aktywa finansowe a instrumenty finansowe	69
3.3. Aktywa pieniężne	75
3.3.1. Pojęcie i zakres aktywów pieniężnych	75
3.3.2. Obrót pieniężny i jego formy	76
3.3.3. Wycena aktywów pieniężnych	80
3.3.4. Ewidencja aktywów pieniężnych	80

3.4. Niepieniężne aktywa finansowe	86
3.4.1. Zakres i kategorie aktywów finansowych	86
3.4.2. Początkowe ujęcie w księgach rachunkowych	90
3.4.3. Wycena bilansowa i ewidencja	91
3.5. Inwestycje niefinansowe	105
3.5.1. Pojęcie i zakres inwestycji niefinansowych	105
3.5.2. Wartość początkowa	108
3.5.3. Wycena bilansowa	109
Pytania	115
4. Rzeczowe aktywa trwałe (Anna Kuzior)	117
4.1. Istota, zakres i klasyfikacja rzeczowych aktywów trwałych	117
4.2. Wycena środków trwałych	121
4.2.1. Wartość początkowa	121
4.2.2. Amortyzacja środków trwałych	128
4.2.3. Trwała utrata wartości	139
4.2.4. Wycena bilansowa środków trwałych	145
4.3. Dokumentacja i ewidencja zmian w stanie środków trwałych	148
4.4. Leasing środków trwałych	157
4.4.1. Istota i klasyfikacja leasingu	157
4.4.2. Ewidencyjne i sprawozdawcze konsekwencje leasingu finansowego i operacyjnego	159
4.5. Środki trwałe w budowie	174
4.5.1. Istota, klasyfikacja i zasady wyceny	174
4.5.2. Ewidencja środków trwałych w budowie	178
Pytania	180
5. Wartości niematerialne i prawne (Anna Kuzior)	181
5.1. Istota i elementy wartości niematerialnych i prawnych	181
5.2. Zasady wyceny wartości niematerialnych i prawnych	186
5.2.1. Ustalanie wartości początkowej	186
5.2.2. Amortyzacja, trwała utrata wartości i wycena bilansowa	188
5.3. Ewidencja zmian w stanie wartości niematerialnych i prawnych	193
Pytania	196
6. Rozrachunki wynikające z działalności operacyjnej (Lucyna Poniątkowska)	197
6.1. Istota i cechy rozrachunków	197
6.2. Klasyfikacja rozrachunków	201
6.3. Wycena rozrachunków	207
6.4. Odpisy aktualizujące należności i ich ewidencja	214
6.5. Ogólne zasady ewidencji i dokumentacji rozrachunków	218
6.6. Rozrachunki z odbiorcami i dostawcami, ich ewidencja i dokumentacja	221
6.7. Rozrachunki publicznoprawne, ich ewidencja i dokumentacja	227
6.8. Rozrachunki z pracownikami, ich ewidencja i dokumentacja	240
6.9. Ujęcie rozrachunków w bilansie	250
Pytania	253
7. Zobowiązania finansowe (Małgorzata Rówińska)	254
7.1. Pojęcie i zakres zobowiązań finansowych	254
7.2. Podstawowe zasady wyceny zobowiązań finansowych	254
7.3. Kredyty bankowe	256
7.3.1. Charakterystyka umowy kredytu bankowego	256
7.3.2. Koszt kredytu	259
7.3.3. Wycena i ewidencja kredytów bankowych	260

7.4. Zaciągnięte pożyczki	262
7.4.1. Cechy umowy pożyczki	262
7.4.2. Wycena i ewidencja pożyczek	264
7.5. Zobowiązania z tytułu wyemitowanych obligacji	265
7.5.1. Charakterystyka obligacji	265
7.5.2. Wycena i ewidencja obligacji własnych	268
7.6. Zobowiązania wekslowe	269
Pytania	271
8. Rezerwy w rachunkowości (Lucyna Poniąłowska)	272
8.1. Rezerwy w teorii rachunkowości	272
8.2. Rezerwy jako kategoria zobowiązań	275
8.3. Regulacje dotyczące rezerw zawarte w ustawie o rachunkowości	280
8.4. Rezerwy według MSSF	283
8.5. Okoliczności tworzenia rezerw	284
8.6. Wycena i ujęcie rezerw w bilansie	289
8.7. Ogólne zasady ewidencji rezerw	294
8.8. Rezerwa z tytułu odroczonego podatku dochodowego i jej ewidencja	296
8.9. Tworzenie i ewidencja rezerwy na świadczenia emerytalne i podobne	303
8.10. Rodzaje pozostałych rezerw i ich ewidencja	307
Pytania	312
9. Ewidencyjne ujęcie zakupu i zużycia materiałów (Anna Kuzior)	313
9.1. Istota i klasyfikacja materiałów	313
9.2. Wycena materiałów	315
9.2.1. Ogólne zasady wyceny materiałów	315
9.2.2. Bieżąca wycena przychodów i rozchodów materiałów	320
9.2.3. Wycena materiałów do bilansu	326
9.3. Dokumentacja i ewidencja materiałów	329
9.4. Ewidencja zwiększeń stanu i wartości materiałów	331
9.5. Ewidencyjne ujęcie reklamacji zgłaszanych dostawcy materiałów	336
9.6. Ewidencja rozchodu materiałów	345
Pytania	353
10. Obrót towarowy i jego ewidencyjne ujęcie (Lucyna Poniąłowska)	354
10.1. Istota, zakres i formy obrotu towarowego	354
10.2. Szczegół obrotu towarowego i odpowiadający im system cen i marż	360
10.3. Pojęcie i zasady wyceny towarów	366
10.4. Ogólne zasady ewidencji i dokumentacji obrotu towarowego	375
10.5. Ewidencja obrotu towarowego magazynowego	379
10.5.1. Ewidencja zakupu towarów	379
10.5.2. Ewidencja sprzedaży towarów	387
10.6. Ewidencja obrotu tranzytowego	398
Pytania	400
11. Wycena i ewidencja produktów pracy (Małgorzata Rówińska)	401
11.1. Istota i zakres produktów pracy	401
11.2. Zasady wyznaczania kosztu wytworzenia produktów	402
11.2.1. Etapy rozliczania kosztów właściwej działalności operacyjnej	402
11.2.2. Pojęcie kosztu wytworzenia produktów	406
11.3. Ewidencja produktów pracy	409

11.3.1. Przyjęcie produktów gotowych do magazynu	409
11.3.2. Sprzedaż produktów gotowych	410
11.4. Wycena bilansowa produktów	413
Pytania	414
12. Wynik finansowy i jego podział (Marzena Strojek)	415
12.1. Istota i postacie wyniku finansowego	415
12.2. Segmenty i elementy wyniku finansowego	417
12.3. Metody i warianty ustalania wyniku finansowego	425
12.4. Podatek dochodowy w rachunku wyników	434
12.5. Podział wyniku finansowego	439
Pytania	441
13. Kapitały własne i ich ujęcie w ewidencji (Józef Pfaff)	442
13.1. Pojęcie i znaczenie kapitału własnego	442
13.2. Klasyfikacja kapitałów własnych	444
13.3. Charakterystyka kapitałów własnych w spółkach kapitałowych	446
13.3.1. Kapitał zakładowy w spółce akcyjnej	446
13.3.2. Kapitał zakładowy w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością	449
13.3.3. Kapitały rezerwowe w spółkach kapitałowych	452
13.4. Charakterystyka kapitałów własnych w spółkach osobowych	458
13.4.1. Charakterystyka spółek osobowych	458
13.4.2. Ewidencja zmian kapitału własnego w spółkach osobowych	460
13.4.3. Kapitał własny w jednoosobowym przedsiębiorstwie prywatnym	462
13.5. Prezentacja kapitałów własnych w sprawozdaniu finansowym	463
Pytania	466
14. Sprawozdawczość finansowa (Marzena Strojek)	467
14.1. Istota i wymogi formalne sprawozdawczości finansowej	467
14.2. Sprawozdanie finansowe jednostki gospodarczej	474
14.2.1. Bilans	475
14.2.2. Rachunek zysków i strat	479
14.2.3. Rachunek przepływów pieniężnych	483
14.2.4. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	488
14.2.5. Informacja dodatkowa	490
14.3. Skonsolidowane sprawozdanie finansowe	492
14.3.1. Istota konsolidacji sprawozdań finansowych	492
14.3.2. Relacje kapitałowe w ramach powiązania jednostek	493
14.3.3. Wymogi formalne sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych	497
14.3.4. Metody sporządzania skonsolidowanych sprawozdań finansowych	500
Pytania	511
Literatura	512
Załączniki	514
Indeks	524

Wstęp

Rachunkowość jest jedną z najstarszych dyscyplin ekonomicznych, a jej rola – w ciągu wieków – była zawsze znacząca i ciągle wzrasta. Wynika to z ogólnej tendencji do globalizacji gospodarki światowej, a tym samym rośnie krąg odbiorców końcowych produktu rachunkowości jakim jest sprawozdanie finansowe. W celu zapewnienia odpowiedniej rzetelności i porównywalności sprawozdań finansowych sporządzanych przez różne podmioty gospodarcze system rachunkowości został poddany procesowi standaryzacji.

W zakresie rachunkowości finansowej, w której powstaje sprawozdanie finansowe obowiązują ściśle regulacje prawne. W ramach procesu harmonizacji od 1994 r. polskie przepisy prawa dotyczące rachunkowości są dostosowywane, a w niektórych obszarach ujednolicane w stosunku do rozwiązań międzynarodowych. W efekcie tego procesu od 1 stycznia 2005 r. polskie podmioty obowiązują podwójne prawo bilansowe. Spółki publiczne i banki mają obowiązek sporządzać skonsolidowane sprawozdania finansowe zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej, natomiast pozostałe jednostki podlegają ustawie o rachunkowości lub mogą dokonać wyboru. Rozwiązania ustawy o rachunkowości są w wielu obszarach zgodne z rozwiązaniami Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej, w pewnych przypadkach odwołują się do nich jako przepisów uzupełniających. Jednak istnieją również obszary różnic pomiędzy tymi rozwiązaniami.

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie problemów z zakresu rachunkowości finansowej z uwzględnieniem prawa międzynarodowego. Prezentowane problemy są rozpatrywane zarówno w ujęciu ustawy o rachunkowości, jak i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej z podkreśleniem występujących różnic w obowiązującym prawie.

Publikacja jest kierowana do szerokiego grona odbiorców w trakcie samodzielnych studiów, jak i do pracowników służb ekonomicznych, w szczególności finansowo-księgowych.

Autorzy

Podręcznik do rachunkowości finansowej zawierający kompendium wiedzy niezbędnej do prowadzenia działalności gospodarczej. Autorzy przedstawiają w nim zarówno podstawy teoretyczne, takie jak miejsce rachunkowości finansowej w systemie informacji ekonomicznej, definicje pojęć, krajowe i międzynarodowe podstawy prawne, jak i szczegółowe zasady prowadzenia rachunkowości finansowej w przedsiębiorstwie, przede wszystkim zaś sposoby ewidencjonowania, rozliczania i ujęcia w sprawozdawczości:

- kosztów,
- inwestycji,
- wartości niematerialnych i prawnych,
- działalności operacyjnej,
- zobowiązań finansowych,
- rezerw,
- obrotu towarowego,
- zakupu i zużycia materiałów.

Wszystkie prezentowane zagadnienia opisane są z uwzględnieniem zarówno polskiego prawa bilansowego, jak i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Książka wzbogacona jest licznymi schematami prowadzenia ewidencji na kontach oraz klarownymi przykładami liczbowymi.

Publikacja adresowana jest przede wszystkim do:

- studentów,
- słuchaczy studiów podyplomowych,
- uczestników kursów i szkoleń,
- kandydatów na biegłych rewidentów,
- menedżerów zarządzających firmami,
- pracowników służb finansowo-księgowych.

Autorzy to pracownicy Katedry Rachunkowości Akademii Ekonomicznej w Katowicach kierowanej przez prof. dr hab. Zbigniewa Messnera, prezesa Stowarzyszenia Księgowych w Polsce.